

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

_проректор ЗВО Олег ВЛАСЕНКО

_____ (підписано КЕП)

«_27_» _____05__ 2022 року

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ
НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(назва навчальної дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

з підготовки доктора філософії

на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти

галузі знань **22 Охорона здоров'я, 09 Біологія**
(шифр і назва галузі знань)

спеціальності **221 «Стоматологія», 222 «Медицина»,**
228 «Педіатрія», 229 «Громадське здоров'я», 091 «Біологія».
(код і найменування спеціальності)

мова навчання **українська, англійська**

2022 рік

Вінниця

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, відділ аспірантури і докторантури

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Доцент кафедри медичної психології та психіатрії з курсом післядипломної освіти, кандидат психологічних наук, доцент Кондратюк А.І..

Доцент кафедри медичної психології та психіатрії з курсом післядипломної освіти, кандидат медичних наук, доцент Кривоніс Т.Г.

РЕЦЕНЗЕНТИ: Завідувач кафедри психіатрії, наркології, загальної та медичної психології факультету післядипломної освіти, кандидат медичних наук, професор Серебреннікова О.А., завідувач кафедри українознавства, кандидат педагогічних наук, професор Василенко Г.Л., доцент кафедри медицини катастроф, кандидат психологічних наук Корольова Н.Д.

Обговорено на засіданні кафедри психіатрії, наркології, загальної та медичної психології факультету післядипломної освіти Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова та рекомендовано до затвердження на центральній методичній раді / науковій комісії

“___” ___ 20___ року, протокол №___.

Схвалено на Центральній методичній раді / науковій комісії

та рекомендовано до затвердження Вченою радою

Протокол №__7__ від "__24__" ____05____ 2022__ року

Затверджено на засіданні Вченої ради

Протокол №__8__ від "__26__" ____05____ 2022__ року

Учений секретар Вченої ради ВНМУ _____

доцент Алла Кондратюк

ВСТУП

Програму навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні основи навчальної діяльності» розроблено відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Порядку підготовки здобувачів ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), Положення про підготовку докторів філософії та докторів наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова, Освітньо-наукової програми здобувачів ступеня доктора філософії на третьому освітньо-кваліфікаційному рівні галузі знань 22 «Охорона здоров'я», 09 «Біологія» спеціальності: 221 «Стоматологія», 222 «Медицина», 228 «Педіатрія», 229 «Громадське здоров'я», 091 «Біологія».

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (АНОТАЦІЯ)

Освітньо-науковий рівень вищої освіти передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

СТАТУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ: Програма є частиною освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії в рамках професійної спеціалізації, і розрахована на 1,5 кредити.

ПРЕДМЕТОМ ВИВЧЕННЯ ДАНОГО КУРСУ є педагогічні факти, механізми, закономірності, основні характеристики навчання і виховання здобувачів вищої освіти; психологічні закономірності та механізми опосередкування педагогічної діяльності в вищому навчальному закладі, індивідуальні та соціально-психологічні явища, які породжуються умовами роботи вищого навчального закладу.

Програма є частиною освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії в рамках професійної спеціалізації, і розрахована на 1,5 кредити, які засвоюються протягом 1 року.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ: Базовими дисциплінами для вивчення навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні основи навчальної діяльності» є початкові предмети «Основи педагогіки і психології», «Організація та економіка охорони здоров'я», «Соціальна медицина», «Гігієна та екологія», «Психіатрія», «Медична психологія», що вивчалися на етапі додипломної освіти, та ряд навчальних професійно-орієнтованих дисциплін, що вивчаються на етапі післядипломної освіти, зокрема хірургія, стоматологія, педіатрія, внутрішня та сімейна медицина, фармакологія, фармація та клінічна фармакологія. Простежуються міждисциплінарні зв'язки з конкретними дидактиками або методиками роботи у вищій школі.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни.

1.1. Мета: вивчення основних систем психолого-педагогічних знань, що сприяють успішності професійної діяльності у науково-педагогічній діяльності та у безпосередній професійній діяльності лікаря; формування у здобувачів вищої освіти основ професійної педагогічної компетенції у питаннях психологічних детермінант організації педагогічного процесу у вищій школі, управління цим процесом згідно структури та функцій конкретних підрозділів ВНЗ, про соціально-психологічні явища, які опосередковують та зумовлюють процеси навчання і виховання.

а) науково-психологічна мета: закласти та сформувати у здобувачів ступеня вищої освіти доктора філософії знання з провідних галузей сучасних теоретичних концепцій та методологічних підходів до психології вищої школи;

б) загальноосвітня мета: вивчення історичних передумов методології психології вищої школи в Україні та впливу сучасних концептів на теоретичні засади усіх галузей психології та міжгалузеві зв'язки, вплив на прикладні сфери застосування психології вищої школи;

в) виховна: сприяти формуванню професійної самоідентифікації, активної фахової та соціальної позиції та загальної гуманістичної культури.

1.2. Завдання вивчення дисципліни полягають у:

- сприянні підвищенню якості педагогічної освіченості науковців, їх психолого-педагогічної та управлінської компетентності;
- засвоєнні теоретичних підходів до актуальних проблем педагогіки та психології вищої школи, особливостей педагогічних фактів, закономірностей та механізмів освіти, навчання, виховання, розвитку та формування сучасних кадрів;
- закріпленні вмінь критичного аналізу психолого-педагогічних явищ та їх оцінювання;
- формуванні вміння застосовувати на практиці систему психолого-педагогічних наукових знань;

- глибокому засвоєнню, розумінню і відтворенню наукової термінології;
- опануванню методами і прийомами педагогіки та психології вищої школи;
- вивченню та узагальненню педагогічної практики в роботі викладача, наукової картини педагогічної реальності.
- формуванню наукового світогляду;
- вивченню основних проблем та тенденцій освіти, навчання, розвитку, виховання та формування наукових та науково-педагогічних кадрів;
- володінню методикою планування і організації процесу виховання та самовиховання;
- виробленню вміння передавати знання і розвиток практичних навичок щодо професійної освіти, виховання людей, з якими контактують лікарі та викладачі вищої школи під час здійснення професійної діяльності;
- формуванню вмінь, рефлексії, емпатії, самооцінки, критичного аналізу власної поведінки та діяльності;
- підвищенню рівня педагогічної культури;
- виробленню постійної мотивації та прагнення самостійно здобувати нові сучасні знання;
- розумінню змісту психологічної діагностики, експертизи, психолого-педагогічного супроводу, психологічного консультування, допомоги, підтримки, психолого-педагогічної корекції;
- застосовуванню отриманих теоретичних знань для вирішення конкретних практичних задач у професійній діяльності лікаря та науково-педагогічного працівника;
- закріпленню вміння працювати з науковою літературою, першоджерелами й нормативними актами;
- формуванню наукового мислення й самостійності суджень;
- виробленню навичок самостійного поглибленого вивчення будь-якої теми дисципліни, порівнювати різні точки зору, аналізувати й узагальнювати, послідовно й логічно викладати навчальний матеріал;

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ (РН):

РН1 Демонструвати безперервний розвиток власного інтелектуального та загальнокультурного рівню, самореалізації

РН2 Інтерпретувати та аналізувати інформацію з використанням новітніх інформаційних технологій

РН3 Виявляти невирішені проблеми у предметній області, формулювати питання та визначати шляхи їх рішення

РН10 Впроваджувати результати наукових досліджень у освітній процес, медичну практику та суспільство

РН11 Презентувати результати наукових досліджень у формі презентації, постерних доповідей, публікацій

РН12 Розвивати комунікації в професійному середовищі й громадській сфері

РН13 Організовувати освітній процес

РН14 Оцінювати ефективність освітнього процесу, рекомендувати шляхи його удосконалення

РН15 Організовувати роботу колективу (студентів, колег, міждисциплінарної команди)

РН16 Дотримуватися етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ:

Вивчення дисципліни «Психолого-педагогічні основи навчальної діяльності» надає можливість здобувачам ступеня вищої освіти доктора філософії знань, умінь і навичок (компетентностей) ефективно реалізовувати набуті теоретичні знання в науково-дослідній та практичній діяльності. Завданням вивчення навчальної дисципліни є також детальне вивчення методології, теоретичних засад та концептуальних підходів, що являються джерелами розвитку сучасної психологічної науки.

Вивчення навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні основи навчальної діяльності» передбачає досягнення такого кваліфікаційного рівня

підготовки випускника, при якому він повинен оволодіти основними загальними та фаховими компетентностями.

За результатами опанування навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні основи навчальної діяльності» випускники аспірантури набувають інтегральну, загальні та фахові компетентності:

В рамках інтегральної компетентності: здобувач вищої освіти здатний розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення дискусійних положень сучасної проблематики педагогіки вищої школи, а також створення нових цілісних знань.

В рамках загальної компетентності здобувач вищої освіти:

1. Виявляє здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. Виявляє здатність до проведення самостійних досліджень на сучасному рівні.
3. Виявляє здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
4. Демонструє вміння генерувати нові ідеї (креативність).
5. Здатний працювати в міжнародному науковому просторі.
6. Здатний розробляти та управляти науковими проектами.
7. Виявляє спроможність застосовувати знання у практичній психолого-педагогічній діяльності.
8. Спроможний пристосовуватися до нових змін у психологічному опосередкуванні соціальних процесів.
9. Виявляє вміння з нових дослідницьких позицій формувати загальну методологічну базу власного наукового дослідження, усвідомлювати його актуальність, мету і значення для розвитку інших галузей науки, суспільно-політичного, економічного життя, національної чи світової духовної культури.

В рамках спеціальних (фахових, предметних) компетентностей здобувач вищої освіти:

1. Здатний формулювати наукову проблему, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.
2. Володіє навичками збирання, опрацювання та критики психологічних джерел (наукових концепцій, теорій, психологічної та педагогічної практики).
3. Здатний до аналітичного оцінювання психологічної проблеми.
4. Здатний до опрацювання та аналізу інформації для педагогічного та психологічного дослідження.
5. Здатний до побудови психологічних моделей і перевірка їх адекватності.
6. Демонструє знання провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, наукові школи та фундаментальні праці у галузі дослідження, формулювання мети власного наукового дослідження як складової загальноцивілізаційного процесу.
7. Здатний формулювати та обґрунтовувати психологічні висновки, пропозиції, рекомендації.
8. Володіє умінням ведення діалогу й аргументування під час наукових і ділових дискусій, переговорів, полеміки, публічних виступів на конференціях.
9. Здатний до написання наукового дослідження психологічної проблеми або статті у фахове видання.
10. Володіє знанням методологічних принципів та методів психолого-педагогічного дослідження.

2. Програма навчальної дисципліни.

На вивчення навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні основи навчальної діяльності» усього заплановано 45 годин 1,5 кредити ЄКТС.

Дисципліна	Модулі	Загальна к-ть годин	Кредити ЄКТС	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Психолого-педагогічні основи навчальної діяльності	<i>Модуль № 1</i> Сучасні освітні технології у вищій школі	18	0,6	8	4	6
	<i>Модуль № 2</i> Психологічні детермінанти організації педагогічного процесу у вищій школі.	27	0,9	12	6	9
	Усього годин	45	1,5	20	10	15

Примітка:

1 кредит ECTS становить 30 академічних годин.

Аудиторне навантаження – 66,67 %. СРС – 33,33 %.

Мова навчання: українська мова.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри та у співробітників медико-психологічного центру ВНМУ ім.. М.І. Пирогова, які безпосередньо проводять заняття з аспірантами та здобувачами з навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні основи навчальної діяльності».

Засоби діагностики результатів навчання: екзаменаційні питання, тестові завдання, методичні розробки з базового навчального предмету (за спеціальністю аспіранта), план навчального заняття з базового навчального предмету (за спеціальністю аспіранта).

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів:

Модуль 1: Сучасні освітні технології у вищій школі

Тема 1. Педагогічні засади теорії і практики управління в організації освітнього процесу у вищій школі.

Тема 2. Навчальна діяльність як процес пізнання: сутність та особливості методики викладання у вищих навчальних закладах. Сучасні технології ВНЗ.

Тема 3. Основи педагогічного спілкування у діяльності викладача вищого навчального закладу.

Тема 4. Формування педагогічної майстерності, як основа підготовки кадрів для роботи у вищих навчальних закладах.

Модуль 2: Психологічні детермінанти організації педагогічного процесу у вищій школі:

Тема 5. Психолого-педагогічна система виховання медичних кадрів.

Тема 6. Роль особистості викладача та групи в психології навчального процесу у вищій школі.

Тема 7. Психологічна характеристика нових сучасних форм діяльності викладача вищої школи. Досвід впровадження психологічних аспектів сучасних інновацій в системі вищої медичної школи.

Тема 8. Комунікативна компетентність, як основа професійної діяльності.

Тема 9. Профілактика психоемоційного вигорання у професійній діяльності викладача вищого навчального закладу.

Тема 10. Профілактика психоемоційного вигорання у професійній діяльності лікарів.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль 1: Сучасні освітні технології у вищій школі

Тема 1. Педагогічні засади теорії і практики управління в організації освітнього процесу у вищій школі.

Об'єкт, предмет, мета, завдання та категорії актуальних проблем педагогіки та психології вищої школи. Міждисциплінарні та внутрішньодисциплінарні зв'язки. Педагогічні факти, педагогічні закономірності й педагогічні механізми. Історія виникнення актуальних проблем педагогіки та психології вищої школи, її наукові школи. Принципи, методи, основні теорії. Структура, характеристика змісту складових. Педагогічні ідеї в теорії і практиці управління.

Тема 2. Навчальна діяльність як процес пізнання: сутність та особливості методики викладання у вищих навчальних закладах. Сучасні технології ВНЗ.

Навчання, яке відбувається спонтанно, можна назвати випадковим або супутнім навчанням. Якщо умови, за яких відбувається навчання, є створеними спеціально, навчання стає цілеспрямованим, організованим. Гностична діяльність може бути зовнішньою: предметною і перцептивною, а також символічною. Гностична діяльність може бути і внутрішньою, тобто такою, яку не можна побачити (перцептивні, мнемічні дії).

Первинне учіння має умовнорефлекторний характер і здійснюється за допомогою предметної (зовнішньої) діяльності. Воно є учінням через дії, проби й помилки.

Вторинне учіння має чисто інтелектуальний, умоглядний характер. Воно здійснюється за допомогою лише психічної (внутрішньої) діяльності. Це – учіння через спостереження та осмислення.

Згідно зі стимульною парадигмою функціональної структури пізнавальних процесів, процес побудови образу має не активний, а реактивний (рефлекторний) характер.

Стимульній парадигмі протистоїть діяльнісна, згідно з якою будь-який психічний образ, крім відчуття, має насправді активну, а не реактивну природу, тобто він не є відповіддю на зовнішні впливи. Стимулювання органів чуття є не поштовхом до початку побудови образу, а засобом перевірки, підтвердження, і, якщо це необхідно, корекції перцептивних гіпотез, що безперервно продукуються суб'єктом в якості засобу вичерпування інформації з навколишнього світу.

Рефлекторний рівень навчання здійснюється автоматично і несвідомо. Він включає два види навчання:

- 1) сенсорне, у процесі якого формується розрізнення чуттєвих сигналів, сприйняття, а також процес спостереження, впізнавання та впізнання;
- 2) моторне, під час якого здійснюється вибір та об'єднання способів виконання рухів, засвоєння їх цілеспрямованих програм, диференціювання цих програм, генералізація та систематизація.

Сенсомоторне навчання (синтез сенсорного та моторного) забезпечує формування автоматизованих способів виконання цілеспрямованих дій під контролем сприймань та уявлень.

Когнітивний рівень навчання. На цьому рівні відбувається засвоєння певних знань та дій. Замість речей та їх властивостей “спрацьовують” слова, що позначають ці речі та властивості.

Типи учіння.

Перший тип характеризується конкретністю і неповнотою орієнтувальної основи, а також самостійністю її побудови (шляхом спроб і помилок).

Другий тип учіння відбувається за наявності повної орієнтувальної основи дії, в якій знаходять відображення всі умови, необхідні для її успішного виконання. Але ці умови даються слухачеві в готовому вигляді, а не виділяються ним самостійно, і в конкретній формі (на прикладі одного часткового випадку).

Третій тип учіння вимагає побудови орієнтувальної основи. При цьому вона дається в узагальненому вигляді, що є характерним для цілого класу явищ. Орієнтувальна основа дії для кожного конкретного випадку формується

слухачем самостійно за допомогою загального методу її формування, який дається викладачем.

Четвертий тип учіння також характеризується повнотою, узагальненістю й самостійністю побудови орієнтувальної основи. Однак в цьому випадку слухач повинен сам віднайти загальний метод побудови орієнтувальної основи. Таке учіння є справді творчим і стає доступним лише за певних умов.

Тема 3. Основи педагогічного спілкування у діяльності викладача вищого навчального закладу.

Серед основних функцій спілкування виділяють такі як передача, прийом та взаємний обмін інформацією; пізнання учасниками спілкування один одного; формування міжособистісних стосунків; регуляція вчинків та поведінки.

Навчання як комунікативний процес – це постійний обмін науковими та учбовими текстами між його учасниками, безперервні акти їх породження та інтерпретації.

В ході взаємодії можна виділити послідовні фази, що включають:

- попередню підготовку;
- початок розмови із забезпеченням відповідного психоемоційного настрою співрозмовника;
- забезпечення бесіди в передбаченому напрямі;
- завершення діалогу із закріпленням досягнутого результату.

Виділяють такі основні способи розуміння людини людиною як ідентифікація, емпатія, рефлексія та каузальна атрибуція.

Ідентифікація – це спосіб пізнання іншого шляхом постановки себе на його місце.

Емпатію інколи розглядають як афективну ідентифікацію. Емпатія (співпереживання) – це осягнення емоційного стану іншої людини у формі співпереживання або безпосереднього вживання в її психічний стан.

Здатність людини уявити собі, як вона сприймається іншими, заведено називати рефлексією.

Каузальна атрибуція – інтерпретація людиною причин та мотивів поведінки інших людей. Цей механізм має велике значення у випадках приписування відповідальності при оцінці наслідків надзвичайних подій.

Психологічний вплив людини на людину в процесі спілкування можна визначити як процес свідомої або несвідомої взаємодії, результатом якої є зміни в їх психіці та поведінці. Психологічний вплив може мати симетричний і асиметричний характер. В останньому випадку прийнято розрізняти суб'єкт (ініціатор) та об'єкт (реципієнт) психологічного впливу.

Психологічний вплив може здійснюватися як на вербальному, так і на невербальному рівні. Можна виділити такі різновиди психологічного впливу як психічне насильство, маніпулювання, зараження, наслідування, навіювання, переконання.

Тема 4. Формування педагогічної майстерності, як основа підготовки кадрів для роботи у вищих навчальних закладах.

Елементи педагогічної майстерності: гуманістична спрямованість, професійна компетентність, педагогічна техніка, педагогічний такт, педагогічна творчість (креативність), мовна культура. Критерії і рівні педагогічної майстерності: елементарний рівень, базовий рівень, досконалий рівень, творчий.

Поняття педагогічної техніки та його зміст. Різновиди педагогічної техніки: зовнішня та внутрішня.

Внутрішня техніка: концентрація розумових та фізичних сил педагога на досягненні дидактичної та виховної мети; зняття зайвого напруження; розподіл уваги (велике, середнє, мале коло); спостереження за готовністю суб'єктів учіння до роботи, їхньою реакцією на виклад навчального матеріалу, активністю, створення творчої ділової атмосфери в аудиторії, збереження впевненості, самовладання за будь-яких умов.

Зовнішня техніка викладача та її характеристика. Вербальні засоби – стилістичні (риторичні), фігури, звертання, риторичні запитання, заохочувальні висловлювання, діалогізація мовлення, різноманітне

використання інтонаційно-просодичних засобів, створення ефективної вербальної комунікації.

Засоби зовнішньої естетичної виразності педагога: фізіологічні засоби зовнішньої естетичної виразності педагога (колір шкіри, очей, волосся, зріст, статура, постава, хода). Функціональні засоби зовнішньої виразності (візуальний контакт, міміка, жести, пантоміміка, дистанція). Соціальні засоби зовнішньої естетичної виразності (одяг, взяття, зачіска, прикраси, аксесуари, макіяж).

Модуль 2: Психологічні детермінанти організації педагогічного процесу у вищій школі:

Тема 5. Психолого-педагогічна система виховання медичних кадрів.

Поняття виховання та його сутність в організації освітнього процесу. Фактори, що впливають на процес виховання. Напрямки виховної роботи в сучасних умовах. Задачі реформування системи виховної роботи.

Структура виховної роботи, її мета, задачі, принципи, закономірності та напрямки. Планування виховної роботи та її організація: принципи, задачі, методи, форми.

Тема 6. Роль особистості викладача та групи в психології навчального процесу у вищій школі.

Особистість може характеризуватися з трьох сторін:

- 1) з психологічної, яка є єдністю психологічних процесів, станів і властивостей особи. Головне в психологічній стороні - психічні властивості (спрямованість, темперамент, характер, здібності), від яких залежить перебіг психічних процесів, виникнення психічних станів, прояв психічних утворень. Проте, вивчаючи конкретну особистість, треба враховувати разом з тим особливості кожного даного індивіда, саме його психічних процесів і станів.
- 2) з соціальної, в якій втілюються суспільні відносини, якості, що породжуються приналежністю до певної соціальної групи, національності тощо.

3) з біологічної, яка включає тип вищої нервової діяльності, будову аналізаторів, безумовні рефлекси, інстинкти, фізичну силу, статуру, риси обличчя, колір шкіри, очей, зріст тощо. Ця сторона в основному зумовлена спадковістю і вродженими завдатками, проте, у відомих межах змінюється під впливом умов життя.

Соціальна адаптація до навчання чи роботи у вищому навчальному закладі поділяється на:

- а) професійну адаптацію, під якою розуміється пристосування до характеру, змісту, умов і організації учбового процесу, вироблення навичок самостійності в навчальній і науковій роботі;
- б) соціально-психологічну адаптацію – пристосування індивіда до групи, взаємин з нею, вироблення власного стилю поведінки.

На думку В. Т. Лісовського, характеризувати студента можна стосовно його орієнтації на напрямок майбутньої практичної діяльності, зокрема на:

- 1) навчання, науку, професію;
- 2) суспільно-політичну діяльність;
- 3) культуру;
- 4) колектив.

Серед сучасних викладачів студенти виділяють наступні групи:

- 1) викладачі-"вічні студенти" - вони розуміють студентів, бачать в студентах особистість, охоче дискутують на різні теми, володіють високим інтелектом і професіоналізмом;
- 2) викладачі-"колишні вояки" - що намагаються встановити військову дисципліну у вузі; під словом "дисципліна" ці люди розуміють тотальне беззастережне прийняття їх точки зору, вони цінують "рабство", а не інтелект і уміння логічно мислити, намагаються задавити особистість студента шляхом адміністративних заходів;
- 3) група викладачів, які відбувають навчальні години, дозволяють студентам все робити, аби їм не заважали.

Студентська група характеризується наступними психологічними явищами. Громадська думка, яка складається не тільки з інтелектуальних, а й вольових та емоційних компонентів і виявляється в оціночних судженнях членів групи. Групові норми - сукупність правил і вимог, вироблених групою, які регулюють поведінку її членів.

Груповий настрій - загальний емоційний стан, який панує, переважає у групі, створює емоційну атмосферу в ній.

Групова згуртованість - визначається мірою прихильності до групи її членів.

Самоствердження - кожен член колективу усвідомлює себе його частиною і намагається зайняти та втримати в ньому певну позицію (соціальний статус), завоювати визнання, довіру, підтримку, розуміння своїх товаришів («Бути корисним - мій обов'язок, бути популярним - щастя»).

Колективні традиції - це звичаї, порядок, настанови, які складаються за час існування групи у ставленні до себе і колег, до своїх обов'язків.

Колективістське самовизначення - хоча кожен член групи має певну свободу на індивідуальну думку у групі, проте для нього найбільш значущою є колективна думка, групова оцінка, а керівництвом до дії є групове рішення.

Тема 7. Психологічна характеристика нових сучасних форм діяльності викладача вищої школи.

Готовність викладача вищого навчального закладу до якісної професійної діяльності визначається сформованістю професійно визначених якостей та вмінь. Диференціюється зазначена готовність на наступні різновиди.

Теоретична готовність складається з наступних умінь:

- складати робочі навчальні програми по предмету на базовому і профільному рівнях;
- визначати найбільш раціональні види діяльності студентів по оволодінню навчальним матеріалом, передбачати труднощі в його засвоєнні;
- визначати найбільш ефективні методи і прийоми проведення навчальних занять;
- розробляти діагностичний інструментарій;

- проектувати, на основі діагностики особистості студентів, освітній процес, спрямований на максимальну індивідуалізацію навчання, розвиток дослідницького інтересу;
- систематично поповнювати власні знання шляхом самоосвіти, вивчення досвіду колег, сучасного наукового доробку.

Практична готовність викладача полягає у формуванні умінь:

- вивчати особистість студентів і студентські колективи з метою виявлення рівня їх розвитку та умов, що впливають на якість засвоєння знань;
- аналізувати і практично оцінювати навчальний матеріал, навчальні посібники, наукові праці;
- адекватно інтерпретувати результати діагностики особистості студентів;
- проводити моніторинг просування студентів у напрямку освітнього маршруту, формування професійної ідентичності;
- стимулювати самостійну роботу з джерелами інформації і базами даних, використовувати в навчальному процесі можливості сучасних інформаційних технологій;
- організовувати спільну творчу діяльність, спрямовану на формування соціально значущих якостей особистості студента.

Мотиваційна готовність виражається у:

- наявності стійкої мотивації професійного зростання;
- у розумінні необхідності оновлювати професійні знання і удосконалювати педагогічні уміння;
- в наявності прагнення переносити отримані знання в нові умови педагогічної діяльності;
- вмінні адекватно оцінювати результати своєї педагогічної діяльності, власні наукові та суспільні здобутки.

Педагогічні здібності викладача вищого навчального закладу опрацьовані в роботах В.А. Крутецького і мають наступний зміст:

- Дидактичні здібності – здатність передавати студентам навчальний матеріал на доступному рівні, викладати матеріал ясно та зрозуміло, викликати пізнавальний інтерес до навчання;

- Академічні здібності – здібності до відповідної галузі наукового знання, конкретного фахового спрямування;
- Перцептивні здібності – здатність розуміти внутрішній психологічний світ студента, наявність психологічної спостережливості у діагностиці конкретних психоемоційних станів;
- Мовні здібності – здатність ясно і чітко висловлювати свої думки з використанням доцільних засобів мовної та позамовної комунікації;
- Організаторські здібності – здатність організувати доцільну поведінку особистості студента та студентського колективу, згуртовувати їх, здійснювати самоорганізацію роботи;
- Комунікативні здібності – здібності до спілкування зі студентами, уміння знайти психологічно правильний підхід, встановлювати доцільні взаємини, наявність педагогічної тактовності;
- Прогностичні здібності – спеціальна здатність передбачати наслідки власних дій, здатність до навчального та виховного проектування особистості студента, вміння прогнозувати розвиток особистості майбутнього фахівця.

Тема 8. Комунікативна компетентність, як основа професійної діяльності.

Поняття ефективної комунікації, комунікативної технології, її складових елементів. Психотехніки активного слухання, комунікативної діагностики співрозмовника, встановлення його психологічних особливостей і стану; формулювання інформації з урахуванням фактору адресату; встановлення довірчих відносин; переконливої комунікації, логічно-мовленнєвого доведення й нейтралізації заперечень; медіації (посередництва) у конфліктах. Взаєморозуміння і взаємодія у спілкуванні. Методи обговорення проблем. Комунікативний вплив на співрозмовника. Примус, маніпуляція, переконання як засоби комунікативного впливу в спілкуванні. Технологія проектування та здійснення комунікації. Цільові установки в комунікативній діяльності. Динаміка поглядів на проектування комунікації. Функціональна модель проектування комунікації. Специфіка монологічного й діалогічного мовлення.

Способи встановлення й підтримання, своєчасного закінчення комунікативного контакту. Засоби встановлення довірчих відносин. Доречність і доцільність застосування жартів і гумору в діловому спілкуванні. Мистецтво постановки запитань і підтримання ділової бесіди. Класифікація видів питань, використання її при виборі тактики опитування, збиранні інформації (анамнезу). Психотехніка комунікативного доведення й спростування заперечень. Поняття переговорного процесу, технології проведення. Комунікативна діяльність у команді. Розпізнавання та нейтралізація маніпуляцій у спілкуванні. Самоаналіз комунікативних актів, пошук шляхів для вироблення власного стилю ефективної комунікації.

Тема 9. Профілактика психоемоційного вигорання у професійній діяльності викладача вищого навчального закладу.

Загальне поняття про професійне вигорання, як синдром, що розвивається на фоні хронічного стресу та призводить до виснаження емоційно-енергетичних та особистісних ресурсів. Професійне вигорання виникає в результаті внутрішнього накопичення негативних емоцій без відповідної «розрядки» чи «звільнення» від них. Методи підвищення працездатності протягом робочого дня: можливість протягом робочого дня вийти на свіже повітря; застосування прийому «чистого аркуша»; застосування дихальних вправ, тощо. Застосування психотерапевтичних та психокорекційних програм (робота в балінтовських групах).

Тема 10. Профілактика психоемоційного вигорання у професійній діяльності лікарів.

Професійне вигорання як внутрішній стан працюючої людини, яка постійно переживає дистрес. Основні причини виникнення професійного вигорання у лікарів: інтенсивне спілкування з пацієнтами, в тому числі тими, які негативно налаштовані по відношенню до лікаря (фактор недовіри); робота в нестабільних умовах, що постійно змінюються; неможливість в окремих випадках надати допомогу пацієнту; наявність летальних випадків в

професійній діяльності; вплив пацієнтів та їх родичів, які намагаються вирішити свої психологічні проблеми за рахунок спілкування з лікарем; загроза звернення родичів пацієнтів з юридичними претензіями, скаргами, тощо. Апробація методів профілактики синдрому психоемоційного вигорання: визначення короткотривалих та довгострокових цілей; застосування методів саморегуляції; професійний розвиток та самовдосконалення; відхід від зайвої конкуренції; наповнення спілкування емоціями; спілкування з людьми з іншого професійного середовища; підтримання фізичної форми, здоровий спосіб життя. Застосування психотерапевтичних та психокорекційних програм (робота в балінтовських групах).

3. Структура навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин		
		Аудиторна робота		Самостійна робота
		Лекції	Практичні заняття	
Модуль 1: Сучасні освітні технології у вищій школі				
1.	Педагогічні засади теорії і практики управління в організації освітнього процесу у вищій школі.	2		2
2.	Навчальна діяльність як процес пізнання: сутність та особливості методики викладання у вищих навчальних закладах. Сучасні технології ВНЗ.	2		2
3.	Основи педагогічного спілкування у діяльності викладача вищого навчального закладу.	2	2	1
4.	Формування педагогічної майстерності, як основа підготовки кадрів для роботи у вищих навчальних закладах.	2	2	1
Всього за модуль 1:		8	4	6
Модуль 2: Психологічні детермінанти організації педагогічного процесу у вищій школі				
5.	Психолого-педагогічна система виховання медичних кадрів.	2		3
6.	Роль особистості викладача та групи в психології навчального	2		3

	процесу у вищій школі.			
7.	Психологічна характеристика нових сучасних форм діяльності викладача вищої школи. Досвід впровадження психологічних аспектів сучасних інновацій в системі вищої медичної школи.	2		3
8.	Комунікативна компетентність, як основа професійної діяльності.	2	2	
9.	Профілактика психоемоційного вигорання у професійній діяльності викладача вищого навчального закладу.	2	2	
10.	Профілактика психоемоційного вигорання у професійній діяльності лікарів.	2	2	
Всього за модуль 2:		12	5	9
Всього за дисципліну:		20	10	15

4. Індивідуальні завдання

Планування змісту, обсягу та проведення науково-дослідницької роботи з використанням знань та навичок, отриманих в ході вивчення фундаментальних і прикладних дисциплін освітньої складової програми; аналіз та узагальнення результатів наукового дослідження; здійснення підготовки та видання публікацій за темою дисертації: монографій та наукових публікацій у вітчизняних фахових виданнях; участь у наукових конференціях: міжнародних та зарубіжних, всеукраїнських, регіональних та міжвузівських, а також у наукових семінарах; участь у конкурсах наукових робіт. Аспірант за бажанням може обрати будь-яку з тем та підготувати методичну розробку практичного заняття, розширений план лекції, стимуляційний сценарій з базової спеціалізації або запропонувати одну із альтернативних форм навчального заняття.

5. Завдання для самостійної роботи.

Опрацювання матеріалу згідно тематичного плану із застосуванням сучасних інформаційних технологій; пошук on-line спеціалізованих ресурсів з презентацією сучасних методів дослідження; підготовка огляду літератури для написання дисертаційної наукової роботи; написання розділів дисертації; підготовка наукових доповідей; виконання перекладу наукових текстів, написаних іноземними мовами.

6. Методи навчання: вербальні (пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж, консультація, наукова дискусія; наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація); практичні (проведення експерименту, виконання бактеріологічних, мікроскопічних, серологічних, експериментальних досліджень, біологічна та педагогічна практики); пояснювально-ілюстративні або інформаційно-рецептивні (надання готової інформації науковим керівником та її засвоєння здобувачами); метод проблемного викладу (навчання здобувачів на проблемних ситуаціях з метою підготовки до роботи в реальних умовах практичних лікувальних закладів); частково-пошуковий

або евристичний (оволодіння окремими елементами пошукової діяльності: науковий керівник формулює проблему, здобувач—гіпотезу); дослідницько-інноваційний (організація науковим керівником пошукової творчої діяльності здобувачів шляхом постановки нових проблем і проблемних завдань).

Основні організаційні форми навчання: лекції, практичні заняття, тренінгові заняття, робота в балінтовських групах, самостійна робота аспірантів, консультації викладачів, підсумкові заняття, модульний контроль, використання дистанційного навчання із залученням аспірантів до міжнародно визнаних курсів та освітніх ресурсів.

7. Методи оцінювання (контролю): За охоптом здобувачів: індивідуальний, груповий; за способом реалізації: усний, письмовий, тестовий; за способом організації: підсумковий контроль, контроль науковим керівником, відділом аспірантури. Поточний контроль, підсумковий контроль змістових модулів, підсумковий модульний (семестровий) контроль. Форма поточного контролю може обиратися науковим керівником та керівником відділу аспірантури та докторантури.

8. Форма підсумкового контролю успішності навчання (для диференційованого заліку): оцінка з дисципліни здобувача складається з суми балів поточного контролю та балів, отриманих під час складання диференційованого заліку. Поточна навчальна діяльність здобувача контролюється на практичних заняттях відповідно з конкретними цілями та під час виконання самостійної роботи. Підсумковий контроль оцінюється у балах за діючими на період створення робочих програм інструкціями, відображеними в основних положеннях з організації навчального процесу у ВНМУ ім. М.І. Пирогова і затвердженими рішеннями Вченої ради. Здобувач вважається допущеним до підсумкового контролю з конкретної навчальної дисципліни (диференційованого заліку), якщо він виконав всі види робіт (засвоїв теми всіх практичних занять, оволодів практичними навичками з

дисципліни), передбачені навчальним планом. Оцінка успішності аспіранта з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою згідно з системою ECTS та традиційною шкалою оцінок, прийнятою в Україні. Додаткові бали аспірант отримує за підготовку методичної розробки практичного заняття, розширений план лекції, стимуляційний сценарій з базової спеціалізації, або проведення навчального заняття в одній із альтернативних форм (тренінг, ділова гра, тощо).

9. Форма поточного контролю успішності навчання (для іспиту): сума балів поточного контролю визначається на основі оцінок поточної навчальної діяльності здобувача із всіх тем за традиційною 4-бальною системою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно). Поточна успішність оцінюється у балах за діючими на період створення робочих програм інструкціями, відображеними в основних положеннях з організації навчального процесу в ВНМУ ім. М.І. Пирогова і затвердженими рішеннями Вченої ради ВНМУ. Викладач проводить оцінювання знань кожного здобувача на кожному практичному занятті.

Критерії оцінювання кожної теми:

Оцінка "відмінно" виставляється у випадку, коли здобувач знає зміст теми заняття у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпні, точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей, вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеню складності, самостійно генерує інноваційні ідеї.

Оцінка "добре" виставляється за умови, коли здобувач знає зміст теми заняття та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання здобувач відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує практичні завдання, відчуваючи складнощі лише у найважчих випадках.

Оцінка "задовільно" ставиться здобувачу на основі його знань всього змісту теми заняття та при задовільному рівні його розуміння . Здобувач спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує практичні навички, відчуючи складнощі у простих випадках ; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно.

Оцінка "незадовільно" виставляється у випадках, коли знання і вміння здобувача не відповідають вимогам "задовільної" оцінки.

Оцінювання самостійної роботи (для іспиту).

Оцінювання самостійної роботи здобувачів , яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному практичному занятті . Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних занять , контролюється при проведенні диференційованого заліку.

Критерії оцінювання під час проведення диференційованого заліку:

Оцінка "відмінно" (80-71) виставляється у випадку, коли здобувач під час співбесіди та виконання отриманого завдання відповів на всі поставлені (екзаменаторами в разі іспиту) запитання з дисципліни у повному обсязі, може проілюструвати відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпні, точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок; вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеню складності, самостійно генерує інноваційні ідеї . В межах діапазону балів оцінювання відбувається з урахуванням окремих несуттєвих неточностей.

Оцінка "добре" (70-61) виставляється за умови, коли здобувач під час співбесіди та виконання отриманого завдання добре відповідає і добре розуміє всі поставлені (екзаменаторами) запитання з дисципліни, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання здобувач відповідає без помилок; вирішує всі задачі

і виконує практичні завдання, відчуючи складнощі лише у найважчих випадках. В межах діапазону балів оцінювання відбувається з урахуванням окремих допущених помилок.

Оцінка "задовільно" (60-50) ставиться здобувачу на основі його знань всього змісту поставлених (екзаменаторами) під час співбесіди запитань, виконав отримане завдання і продемонстрував задовільний рівень розуміння та вмінь. Здобувач спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує практичні навички, відчуючи складнощі у простих випадках; не спроможний самотійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно. В межах діапазону балів оцінювання відбувається з урахуванням кількості допущених помилок.

Оцінка "незадовільно" виставляється у випадках, коли знання і вміння здобувача не відповідають вимогам "задовільної" оцінки.

Розрахунок рейтингових балів (для іспиту). Шкала перерахунку традиційних оцінок у рейтингові бали (120 балів) для дисциплін, що закінчуються підсумковим контролем (іспитом), прийнята рішенням Вченої ради ВНМУ протокол № 2 від 28.09.10. Інструкція оцінювання іспитів прийнята згідно рішення Вченої Ради ВНМУ від 27.09.2012 р. (розміщена в основних положеннях з організації навчального процесу). Якщо підсумковий контроль є іспитом, він проводиться згідно розкладу іспитів. Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач під час іспиту, складає 80. Підсумковий контроль вважається зарахованим, якщо здобувач набрав не менше 50 балів. Оцінка за іспит відповідає шкалі: оцінка «5» -80-71 бал, оцінка «4» -70-61 бал, оцінка «3» -60-50 балів. Поточна успішність вираховується за весь курс вивчення дисципліни, середня арифметична оцінка переводиться у бали згідно 120-бальної шкали. Отримані бали за поточну успішність та іспит додаються і визначають оцінку з дисципліни. Ця сума відповідає фіксованій

шкалі оцінок: оцінка «5» 200-180 балів, оцінка «4» -179-160 балів, оцінка «3» 159-122 бали.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для диференційованого заліку
180-200	A	відмінно
170-179,9	B	добре
160-169,9	C	
141-159,9	D	задовільно
122-140,99	E	
	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Методичне забезпечення (навчальний контент): тексти та конспекти лекцій, завдання для самостійної роботи, методичні рекомендації до практичних занять, збірники ситуаційних задач для поточного контролю змістових модулів.

11. Рекомендована література:

Основна література:

1. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти в Україні на рубежі століть (спроба прогностичного аналізу) / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2000. – № 1. – С. 11–17.
2. Бурдейна Л. І. Знаково-контекстне навчання як продуктивна умова формування моральної культури студента / Л. І. Бурдейна // Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія / Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2007. – № 20. – С. 140–144.
3. Васильева И.А. Психологические аспекты применения информационных технологий / И.А. Васильева, Е.М., Осипова, Н.Н. Петрова // Вопросы психологии. – 2002. – № 3. – С. 80 – 86.
4. Васильева И.А. Психологические факторы компьютерной тревожности / И.А. Васильева, Е.И. Пащенко, Н.Н. Петрова, Е.М. Осипова // Вопросы психологии. – 2004. – № 5. – С. 56 – 62.
5. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: підруч. для студ. вищ. навч. закл./С. С. Вітвицька. – К.: Центр навч. літ-ри, 2003. – 316 с.
6. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 373 с.
7. Городиська В., Пантюк М. Педагогіка та психологія вищої школи : методичні матеріали до семінарських занять [для підготовки фахівців ОКР “Магістр” галузі знань 0401 “Природничі науки” спеціальності 8.04010601 “Екологія та охорона навколишнього середовища”] / Віолета Василівна Городиська, Микола Павлович Пантюк. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2013. – 204 с.
8. Гриценко Л.І. Формування навчально-професійної мотивації у студентів в умовах вищого навчального закладу / www.psyh.kiev.ua/
Гриценко Л.І. Формування навчально-професійної мотивації у студентів в умовах вищого навчального закладу

9. Казак І. О. Роль мотиваційного компоненту при виконанні навчального завдання у вищій школі / І. О. Казак // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – Харків, 2007. – № 16. – С. 197–207.
10. Коваль О. Є. Використання інтерактивних методів навчання в процесі формування професійно-моральних цінностей магістрантів вищої економічної школи / О. Є. Коваль // Педагогічний дискурс: зб. наукових праць. – Хмельницький: ХГПА, 2011. – Вип. 9 – С. 159–161.
11. Кошманова Т. С. На шляху до новітньої педагогічної освіти (на прикладі
12. Університету штату Мічіган) / Т. С. Кошманова. – Львів, 2000. – 345 с.
13. Кудіна В.В. Психологія вищої школи : курс лекцій / В.В. Кудіна., В.І. Юрченко – К. : КСУ, 2004. – 176 с.
14. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб./А.І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 486 с.
15. Максименко С.Д., Філоненко М.М. Педагогіка вищої медичної освіти.: Підручник. – Видавництво «Центр учбової літератури», Київ, 2014. – 286 с.
16. Мащенко Н.І. Основи педагогіки і психології вищої школи : курс лекцій / Н.І. Мащенко – 2-е вид., доп. й перероб. – Кременчук, 2006. – 272 с.
17. Методика викладання у вищій школі (мотивація навчальної діяльності): Матеріали методичного семінару «Мотиваційний підхід до організації навчального процесу у вищій школі» / [Н. Я. Кравчук, О. Є. Коваль]. – Тернопіль: ТНЕУ, 2011. – 81 с.
18. Філоненко М.М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря. – Монографія. Видавництво «Центр учбової літератури». Київ. 2015. -332 с.
19. Філоненко М.М. Психологія спілкування. – Підручник. Видавництво «Центр учбової літератури». Київ. 2012. - 238 с.
20. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. – К.: Академвидав, 2006. – 352 с.

21. Яценко В. М. Перш ніж іти на заняття (100 порад викладачу) / В.М. Яценко. – Тернопіль, 2003. – 56 с.
22. Яценко Е.М. Робочий зошит з психології та педагогіки / Е.М. Яценко. – Тернопіль, 2007. – 36 с.

Додаткова література:

1. Мороз О.Г. Педагогіка і психологія вищої школи / О.Г. Мороз, О.С. Падалка, В.І. Юрченко. – К. : НПУ, 2003. – 267 с.
2. Педагогика и психология высшей школы / отв. ред. С.И. Самнгин. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1998. – 544 с.
3. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи : навч. посіб. для магістрантів і аспірантів / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К. : Філ-студія, 2006. – 320 с.
4. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закладів / В.А. Семиченко. – К. : Вища школа, 2004. – 336 с.
5. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі / З.І. Слєпкань – К. : Вища школа, 2005. – 240 с.
6. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник для студентів / М.М. Фіцула – К. : “Академвидав”, 2006. – 352 с.
7. Цокур О.Я. Педагогіка вищої школи : навчально-методичний посібник / О.Я. Цокур. – Випуск 1. Основи наукового педагогічного дослідження / за ред. Панькова А.І. – Одеса, 2002. – 424 с.
8. Чернілевський Д.В. Педагогіка та психологія вищої школи : навч. посіб. /Д.В. Чернілевський, М.І. Томчук. – Вінниця : Вінницький соціально-економічний ін-т ун-ту Україна, 2006. – 402 с.
9. Періодичні видання за тематикою (перелік систематично оновлюється та надається аспірантам).

12. Інформаційні ресурси

Сайт кафедри: [http://www.vnmu.edu.ua/кафедра медичної психології та психіатрії з курсом ПО](http://www.vnmu.edu.ua/кафедра%20медичної%20психології%20та%20психіатрії%20з%20курсом%20ПО)

<http://www.literacy.com.ua/praktychna-psyhologija/264-prosvitnyctvo-iprofilaktyka/teatralna-pedahohika/767-vpravy-na-rozvytok-movlennia.html>

www.oim.ru/reader.asp

<http://kvnz-mpu.makeevka.com/content/test>

<http://www.psyh.kiev.ua>

<http://www.yurincom.com/ua/st-48os-pos>

vuzlib.com/content/view/379/

www.oim.ru/reader.asp

<http://www.moz.gov.ua>

<http://health.gov.ua/>

European Commission -Directorate General Education& Culture (DG EAC)

<http://ec.europa.eu/erasmus-plus>

European Commission -Education, Audiovisual and Culture Executive Agency
(EACEA)

http://eacea.ec.europa.eu/index_en.phpNational Agencies

<http://ec.europa.eu/erasmus-plus/na>

<https://webgate.ec.europa.eu/cas/eim/external/register.cgi>

<http://ec.europa.eu/education/participants/portal/desktop/en/organisations/register.html>

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:298:0001>

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe_2020_indicators/h

<http://epp.eurostat.ec.europa>